Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΩΝ

ΑΠΟ Τ' ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ ΜΠΕΡΝΑΡ

Ζ'.

Η Σάρα Μπερνάρ διηγεῖται στὸ σημεῖο αὐτὸ τῶν Ἀπομνημονευμάτων της τὴ ζωή της κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔπαιζε στὴ «Γαλλικὴ Κωμωδία» καὶ τοὺς καυγάδες της μὲ τὸν διευθυντή της Περρέν, καθὼς καὶ τὴν διαμάχη της μὲ τὴν ἠθοποιὸ Κρουαζέτ.

— Ὡστόσο, ὁ πόλεμος ἔμελλε νὰ ἐκραγῆ σὲ λίγο, συνεχίζει ἡ Σάρα Μπερνάρ. Ἡ πρῶτες ἑχθροπραξίες ἔγιναν ἐκ μέρους τῆς Κρουαζέτ: Εἶχα πάντοτε στὶς πρόβες καρφωμένα στὸ κορσάζ μου τρία—τέσσερα τριαντάφυλλα, τὰ ὁποῖα μέσ' στὴ ζέστη τοῦ θεάτρου ξεφυλλιζόντουσαν. Σὲ μιὰ πρόβα, ἡ Κρουαζὲτ γλύστρησε ἔξαφνα καὶ ξαπλώθηκε φαρδειὰ—πλατειὰ ἐπάνω στὴ σκηνή. Καθὼς ἦταν ψηλὴ καὶ γεμάτη, τόσο ἡ πτῶσις της, ὅσο καὶ τὸ σήκωμά της, εἶχαν κάτι τὸ κωμικὸ κι' ἔκανε νὰ γελάσουν ὅλοι ὅσοι παρακολουθοῦσαν τὴν πρόβα. Αὐτὸ τῆς ἄναψε τὰ αἵματα καί, γυρίζοντας πρὸς τὸ μέρος μου, μοῦ εἶπε :

— Ἐσὺ φταῖς!... Τὰ τριαντάφυλλά σου ξεφυλλίζουν κι' ὅλος ὁ κόσμος γλυστράει, πατῶντας ἐπάνω τους.

Ἐγὼ ἄρχισα νὰ γελάω καὶ τῆς ἀπάντησα :

— Λείπουν ἀκριβῶς τρία πέταλα ἀπ' τὰ ρόδα μου. Νὰ τα ἐκεῖ κοντὰ στὴν πολυθρόνα, ἐνῶ ἐσὺ ἔπεσες ἀπὸ ἀδεξιότητά σου.

Ἡ συζήτησί μας ἐξακολούθησε πιὸ ζωηρὴ καὶ τελείωσε κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Φεγιέ.

Τὴν ἴδια μέρα κιόλας, μέσα στὸ θέατρο εἶχαν σχηματισθεῖ δυὸ κόμματα ἀντίμαχα, τῶν Μπερναρδιστῶν καὶ τῶν Κρουαζετιστῶν. Ὁ πόλεμος εἶχε κηρυχθεῖ, ὄχι μεταξὺ τῆς Σοφίας κι' ἐμένα, μὰ μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν μας...

Ἡ μικρὲς αὐτὲς φιλονεικίες μας ἔγιναν σὲ λίγο γνωστὲς ἔξω ἀπ' τὸ θέατρο κι' ἔτσι καὶ τὸ Κοινὸν χωρίστηκε κι' αὐτὸ σὲ κόμματα. Ἡ Κρουαζὲτ εἶχε μὲ τὸ μέρος της ὅλους τοὺς τραπεζίτας καὶ τοὺς γέροντας, ἐνῶ ἐμένα μὲ ὑπερασπίζαν ὅλοι οἱ καλλιτέχναι, οἱ φοιτηταί, οἱ ἀπελπισμένοι καὶ οἱ ἀπογοητευμένοι.

Ἔτσι, ἀφοῦ ὁ πόλεμος εἶχε πειὰ κηρυχθεῖ, ἔπρεπε ν' ἀρχίσουν καὶ ἡ μάχες. Καὶ πράγματι, ἔπειτ' ἀπὸ λίγες μέρες δόθηκε ἡ πρώτη μάχη, ἐξ αἰτίας τοῦ....φεγγαριοῦ!

Ἐκάναμε ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὶς τελευταῖες πρόβες τῆς «Σφιγγὸς» τοῦ Φεγιέ, τῆς ὁποίας ἡ τρίτη πρᾶξις διαδραματίζεται μέσα σ' ἕνα δάσος.

Παίχτηκε πρῶτα ἡ σκηνή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἡ ἀντίζηλός μου Λευκὴ (ἡ Κρουαζὲτ δηλαδὴ) δίνει ἕνα φίλημα στὸ σύζυγό μου, τὸν ὁποῖο ὑποδυόταν ὁ ἠθοποιὸς Ντέληναί. Ἔπρεπε τώρα νὰ παρουσιασθῶ ἐγὼ στὴ σκηνὴ ἀπὸ μιὰ μικρὴ γέφυρα. Ἡ Κρουαζὲτ εἶχε παίξει περίφημα τὸ ρόλο της καὶ ὅλοι ἐπευφήμησαν τὸ φίλημά της ποὺ ἦταν πολὺ ταλμπὸ γιὰ τὴ «Γαλλικὴ Κωμωδία». Μὰ μόλις ἐγὼ διέσχισα τὴ γέφυρα χλομή, ἀναστατωμένη, νέες, πιὸ ἐνθουσιώδες, ἐπευφημίες ἀντήχησαν. Φαίνεται πὼς ἤμουν ὑπέροχη, καθὼς μὲ φώτιζε τὸ σεληνόφως.

Μὰ ἔξαφνα, μιὰ δυνατὴ φωνή, ἡ φωνὴ τοῦ διευθυντοῦ κ. Περρέν, ἀκούστηκε :

— Φτάνει πειὰ τὸ σεληνόφως!... Δὲν χρειάζεται στὴ δεσποινίδα Μπερνάρ! Σβῆστε τὸν προβολέα!

Ἀμέσως ὅμως ἐγὼ ἔτρεξα πρὸς αὐτόν, φωνάζοντας :

— Συγνώμην, κύριε Περρέν, μὰ δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μοῦ σβήσετε τὸ φεγγάρι... Τὸ γράφει τὸ χειρόγραφο... Δέστε τί λέει : «*Ἡ Βέρθα* (ἡ ἡροΐς τὴν ὁποία ὑποδυόμουν) *προχωρεῖ χλωμή, ἀναμαλλιασμένη ὑπὸ τὸ σεληνόφως!*». Εἶμαι χλωμὴ κι' ἀναμαλλιασμένη... Θέλω λοιπὸν τὸ φεγγάρι μου...

— Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον! μούγκρισε ὁ Περρέν. Πρέπει μονάχα τὴν Κρουαζὲτ νὰ φωτίζῃ τὸ φεγγάρι. Αὐτὴ ὑποδύεται τὴν Σφίγγα, δηλαδὴ τὸ κυριώτερο πρόσωπο τοῦ ἔργου. Κι' αὐτὴ πρέπει νὰ φωτίζῃ!...

— Ἔ λοιπόν, κύριε, φώναξα ἐγώ, φωτίστε μὲ μιὰ λαμπρὴ πανσέληνο τὴν Κρουαζὲτ κι' ἐμένα φωτίστε με μ' ἕνα φεγγαράκι.... Δὲν μὲ νοιάζει, φτάνει νὰ ἔχω τὸ φεγγάρι μου...

Ὅλοι οἱ ἠθοποιοὶ κι' ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι παρακολουθοῦσαν μ' ἐνδιαφέρον τὴ φιλονεικία μας καὶ τὴ σχολίαζαν, ἀναλόγως τῶν συμπαθειῶν τους.

Ὁ Ὀκτάβιος Φεγιέ, ὁ ὁποῖος προσεκλήθη ὡς διαιτητής, εἶπε :

— Συμφωνῶ, ὅτι ἡ δεσποινὶς Κρουαζὲτ ἦταν πολὺ ὡραία κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι, μὰ καὶ ἡ δεσποινὶς Μπερνὰρ ἦταν ἰδεώδης. Θέλω λοιπὸν τὸ φεγγάρι καὶ γιὰ τὶς δυό.

Ὁ Περρὲν δὲν μποροῦσε πειὰ νὰ κρατηθῆ ἀπ' τὸ θυμό του. Δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε κι' ἔτσι ἡ πρόβα διεκόπη. Ἐγὼ μάλιστα διεκήρυξα πὼς δὲν ἐννοοῦσα νὰ παίξω χωρὶς τὸ φεγγάρι!

Ἐπὶ δυὸ μέρες δὲν ἔλαβα καμμιὰ πρόσκλησι γιὰ νὰ συνεχίσω τὶς πρόβες. Ἔμαθα ὅμως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Κρουαζέτ, ὅτι ἐδίδασκαν κρυφὰ τὸ ρόλο μου σὲ μιὰ νεαρὰ ἠθοποιὸ ποὺ τὴν εἴχαμε βγάλει «Ὁ Κροκόδειλος», γιατὶ παρακολουθοῦσε ὅλες τὶς πρόβες, ὅπως ὁ κροκόδειλος παρακολουθεῖ τὰ πλοῖα, μὲ τὴν ἐλπίδα μήπως τῆς πετάξουν κανένα ρόλο καὶ τὸν ἁρπάξει.

Μὰ ὁ Ὀκτάβιος Φεγιὲ ἀρνήθηκε νὰ δεχτῆ τὴν ἀντικατάστασι αὐτή, ἀπελῶντας ὅτι θὰ ἀποσύρῃ τὸ ἔργον του. Ὁ Περρὲν ἀναγκάστηκε τότε νὰ ὑποχωρήσῃ κι' ἔτσι ὁ Φεγιὲ ἦρθε στὸ σπίτι μου χαρούμενος καὶ μοῦ εἶπε, φιλῶντας μου τὰ χέρια :

— Ὅλα κανονίστηκαν. Τὸ φεγγάρι θὰ σᾶς φωτίσῃ καὶ τὶς δυό.

Ἡ πρεμιέρα τῆς «Σφιγγὸς» ἦταν ἕνας θρίαμβος γιὰ μένα καὶ γιὰ τὴν Κρουαζέτ. Οἱ θαυμασταί μας μᾶς ἐπευφήμησαν τρελλὰ καὶ τὶς δυό.

Ἐγὼ χαρόμουν τόσο γιὰ τὴν ἐπιτυχία μου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀντιζήλου μου, γιατί, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Κρουαζὲτ ἦταν πάντοτε καὶ ὡς φίλη γοητευτικὴ καὶ ὡς συνάδελφος τιμία.

Μετὰ τὴ «Σφίγγα», ἔπαιξα ἕνα χαριτωμένο μονόπρακτο τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ τοῦ Πολιτεχνείου Λουδοβίκου Ντεναιρούζ. Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς εἶνε σήμερα ἕνας μεγάλος ἐπιστήμων κι' ἔχει ἐγκαταλείψει πειὰ τὴν ποίησι.

Ὁ Ὀκτάβιος Φεγιέ.

Κατόπιν παρακάλεσα τὸν Περρὲν νὰ μοῦ δώσῃ ἑνὸς μηνὸς ἄδεια, μὰ ἀρνήθηκε ἐπίμονα καὶ μ' ἔβαλε νὰ κάνω πρόβες ὁλόκληρο τὸν Ἰούνιο καὶ τὸν Ἰούλιο στὴ «Ζαΐρα» τοῦ Βολταίρου. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἦταν τρομερὰ ἐξαντλητική, γιατὶ ἐκεῖνο τὸ καλοκαῖρι ἔκανε ἀφάνταστη ζέστη στὸ Παρίσι. Ἤμουν μάλιστα βεβαία, ὅτι ὁ Περρὲν τὸ ἔκανε αὐτό, θέλοντας νὰ μὲ δομάσῃ πεθαμένη, μὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μὲ δαμάσῃ ζωντανή.

Μολονότι ὁ δόκτωρ Παρὸ τοῦ εἶπε, ὅτι ἡ ἀδυναμία μου ἦταν τόση, ὥστε ὑπῆρχε κίνδυνος γιὰ τὴ ζωή μου ἂν ἔπαιζα μὲ τὶς μεγάλες ζέστες, αὐτὸς δὲν θέλησε ν' ἀκούσῃ τίποτε. Τότε ἐγώ, μανιασμένη ἀπὸ τὴν ἐπιμονή τους, ὁρκίστηκα νὰ παίξω μέχρι θανάτου.

Μοῦ συνέβαινε συχνά, ὅταν ἤκουν κοριτσάκι, νὰ θέλω νὰ πεθάνω γιὰ νὰ στενοχωρήσω τοὺς ἄλλους. Θυμᾶμαι μάλιστα, ὅτι κατάπια κάποτε ὅλη τὴ μελάνη ποὺ εἶχε ἕνα καλαμάρι, ἐπειδὴ ἡ μητέρα μου μὲ εἶχε ἐξαναγκάσει νὰ φάω μπροστά της τὸ λαπᾶ ποὺ μοῦ εἶχε ἐπιβάλει ὁ γιατρὸς νὰ τρώω κάθε μέρα καὶ τὸν ὁποῖο, ὅταν ἡ μητέρα μου δὲν ἦταν μπροστά, πετοῦσα. Ἔννοωσα φυσικὰ τότε τρομεροὺς πόνους στὸ στομάχι, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων φώναζα στὴν ξετρελλαμένη μητέρα μου :

— Ἐσὺ φταῖς!.... Ἐσὺ μὲ κάνεις νὰ πεθάνω....

Ἀπὸ τότε ὅμως ἡ μητέρα μου δὲν μ' ἀνάγκασε ποτὲ νὰ πάρω τίποτε διὰ τῆς βίας.

Ἔ λοιπὸν καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ξανάκανα τὰ ἴδια πράγματα ἐξ αἰτίας τοῦ Περρέν, μολονότι ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ξαναρχίσω τὶς ἀμοιπτύσεις καὶ νὰ πεθάνω... Μὰ δὲν μ' ἔννοιαζε καθόλου.

* * *

Ἔτσι ἔπαιξα στὶς 6 Αὐγούστου, μιὰ βραδυὰ ἀφάνταστης ζέστης, τὴ «Ζαΐρα» τοῦ Βολταίρου. Ἡ αἴθουσα ἦταν κατάμεστη καὶ δὲν ἔβλεπα τοὺς θεατάς, παρὰ μέσα ἀπὸ ἕναν ἀχνό. Ἡ ἐπιτυχία μου ὡστόσο ἦταν ἀφάνταστη.

Ἐπειδὴ ἤθελα νὰ πέσω, καθὼς ἔπαιζα, πραγματικὰ λιπόψυχη καὶ νὰ φτύσω αἷμα, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ τὸν Περρέν, εἶχα ἀφοσιωθεῖ ὁλόκληρη στὸ ἔργο καὶ τὸ ἔπαιζα μ' ὅλες μου τὶς δυνάμεις, γιὰ νὰ ἐξαντληθῶ... Μά, παρ' ὅλα αὐτά, δὲν πέτυχα τὸ σκοπό μου καὶ κάθε φορὰ ποὺ μ' ἀνακαλοῦσαν στὴ σκηνή, παρουσιαζόμουν —τὸ ἐννοιῶθα— δυνατή, ἀκμαία, ἕτοιμη νὰ συνεχίσω τὴν παράστασι...

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Ἡ συνέχεια.